

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 08.02.2024 р. (протокол № 5)

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. 218 с.

Збірник конференції містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (15.12.2023), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2023

© Автори, 2023

Грицай Галина Олегівна

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пашко Антоніна Олександрівна

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДОВІЛЬНОСТІ ТА ВОЛЬОВИХ ПРОЦЕСІВ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку, де дитина активно вивчає світ, засвоює нові знання і набуває вмінь, необхідних для успішного функціонування в майбутньому. Однією з найважливіших когнітивних здібностей є вольові процеси, які включають планування, увагу, інгібіцію, контроль і регуляцію поведінки. Ці процеси дозволяють дитині ефективно керувати своїми діями, реагувати на виклики та досягати поставлених цілей.

Розвиток вольових процесів у дошкільників є багатограним та динамічним процесом. Він відбувається на рівні нервової системи, розуміння і контролю емоцій, взаємодії з навколишнім середовищем та структурованих активностей.

Вольові процеси дозволяють дітям успішно функціонувати в суспільстві і досягати успіху в навчанні та повсякденному житті. Розвиток цих вольових процесів у дошкільників є динамічним процесом, що включає в себе ряд механізмів.

1. Визрівання нервової системи

Відповідальність за розвиток вольових процесів належить передусім префронтальній корі мозку. У дитячому віці префронтальна кора ще не повністю сформована і постійно зазнає змін протягом років. Процес визрівання нервової системи, включаючи префронтальну кору, залежить від генетичних факторів та досвіду взаємодії з оточуючим середовищем [5, с. 44-56].

2. Тренування вольових процесів через ігри

Ігри і гри мають великий потенціал для розвитку вольових процесів у дошкільників. Під час гри діти стикаються з різними завданнями, які вимагають планування та контролю дій, здатності відкласти нагороду на користь майбутнього результату (інгібіція) та регулювання своєї поведінки згідно правил гри [6, с. 70-95]. Наприклад, гра "Симон каже" може сприяти розвитку уваги та контролю над діями, оскільки дитина повинна слідувати інструкціям лише тоді, коли вони починаються зі слова "Симон каже".

3. Тренування уваги та концентрації

Увага відіграє ключову роль у розвитку вольових процесів. Тренування уваги включає в себе здатність зосереджуватися на одному завданні, ігнорувати розсіювачі та переключати увагу з одного завдання на інше. Важливо створити для дитини сприятливе середовище, де вона зможе вчитися контролювати свою увагу та зосереджуватися на важливих завданнях.

4. Розвиток пам'яті та планування

Пам'ять і планування також відіграють важливу роль у вольових процесах. Дитина повинна здатися на свою пам'ять, щоб виконувати завдання та планувати свої дії. Тренування пам'яті, наприклад, запам'ятовування інструкцій або послідовності дій, може сприяти розвитку вольових навичок. Також, навчання дітей плануванню допомагає їм краще контролювати свої дії та досягати поставлених цілей [1, с. 71-82].

5. Роль соціальних взаємодій

Соціальні взаємодії з іншими дітьми та дорослими є ще одним важливим механізмом розвитку вольових процесів у дошкільників. Колективна гра, спільні проекти та спілкування допомагають дитині вчитися працювати в команді, контролювати свої емоції та реагувати на правила. Взаємодія з однолітками та дорослими виробляє у дитини навички саморегуляції та вміння враховувати інтереси інших людей.

6. Роль режиму дня та структурованих активностей

Структурований режим дня, який включає регулярні години сну, їжі, навчання та розваг, сприяє розвитку вольових процесів у дошкільників. Режим дня допомагає дитині уявити послідовність дій і розробити вміння планувати свої дії. Крім того, структуровані активності, такі як заняття спортом, танці, малювання чи музичні заняття, розвивають вольові навички, такі як дисципліна, витримка та зосередженість [2, с. 111-127].

7. Розвиток саморегуляції емоцій

Розвиток вольових процесів також пов'язаний з розвитком саморегуляції емоцій. Діти, які можуть контролювати свої емоції та реагувати на них адекватно, виявляють вищий рівень вольових навичок. Виховання у дітей навичок розпізнавання емоцій та емоційного саморегулювання може допомогти їм краще управляти своїм поведінкою та впливати на свій когнітивний розвиток [8, с. 665-697].

8. Взаємодія з дорослими як моделювання поведінки

Дорослі, які підтримують та моделюють вольові процеси у своїй поведінці, стимулюють їх розвиток у дітей. Взаємодія з дорослими, які демонструють організованість, планування, контроль та інші вольові навички, допомагає дітям усвідомлювати важливість цих здібностей і навіть прагнути їх розвивати у собі. Позитивний приклад та підтримка дорослих сприяють формуванню здатності дошкільників контролювати свої дії та вирішувати завдання [9, с. 191-195].

9. Забезпечення позитивної мотивації

Позитивна мотивація та підсилення дитини за успішне виконання вольових завдань можуть підтримати інтерес дитини до розвитку цих навичок.

Постійна підтримка і позитивний підхід до навчання вольових процесів допомагає дитині розуміти, що це важливий аспект її розвитку і досягнення успіху у різних сферах життя [7, с. 1087-1101].

10. Розвиток внутрішньої мотивації

Одним із ключових механізмів розвитку вольових процесів у дошкільників є стимулювання внутрішньої мотивації. Внутрішній мотив уявляє собою драйвер для досягнення цілей, що виходить з самої дитини. Підтримка самостійності, дозвіл на вибір та сприяння внутрішньому інтересу до завдань допомагають розвивати вольові процеси зсередини дитини [4].

Враховуючи ці механізми розвитку довільності та вольових процесів, батьки, педагоги та інші дорослі можуть створити сприятливе середовище для дитини, допомагаючи їй розвивати і підтримувати

Розвиток довільності та вольових процесів у дошкільників є складним і мінливим процесом, залежним від різних механізмів та чинників. Розуміння цих механізмів дозволяє батькам, вихователям та педагогам створити сприятливе середовище для підтримки розвитку дитини та підготовки її до подальших успіхів у навчанні та житті.

Список використаної літератури:

1. Anderson V. Assessment and development of executive function (EF) during childhood," *Child Neuropsychology*. 2002. № 8(2). P. 71-82
2. Blair C. School readiness: Integrating cognition and emotion in a neurobiological conceptualization of children's functioning at school entry. *American Psychologist*. 2002. № 57(2).P. 111-127,
3. Damon William, Lerner Richard M., Eisenberg Nancy, Wiley John & Sons *Handbook of Child Psychology, Social, Emotional, and Personality Development*. 2006. Vol.3 1152 p.
4. Deci E.L. *Intrinsic motivation*. Plenum 1980
5. Diamond A. Close interrelation of motor development and cognitive development and of the cerebellum and prefrontal cortex. *Child Development*. 2000. № 71(1). P. 44-56
6. Diamond A. The early development of executive functions," *Lifespan Cognition: Mechanisms of Change*. 2006. P. 70-95
7. Duckworth, A.L. Grit: Perseverance and passion for long-term goals. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2007. № 92(6). P. 1087-1101
8. Eisenberg, N. Emotion, regulation, and moral development," *Annual Review of Psychology*. 2000. № 51(1). P. 665-697
9. Kochanska, G. Mutually responsive orientation between mothers and their young children: A context for the early development of conscience. *Current Directions in Psychological Science*. 1997. № 6(6). P. 191-195